

DE SYMBOLO

AD CATECHUMENOS

SERMO II¹.

I. SACRAMENTORUM rationem, sive transactæ noctis, sive præsentis sancti Symboli exponendam suscepimus Sanctitati Vestræ, donante illo, « Qui dat omnibus affluenter, et » non impropert². Dives est enim in omnibus qui invocant » illum³. » Ipse quippe potest adjuvare intentionem nostram, acceptabilem pro nobis faciens orationem vestram. Accipite itaque vos qui fide desideratis verbum Dei, tanquam competentem cibum, ex quo vobis Dominus operetur incrementum. Nondum quidem adhuc per sacrum baptismum renati estis, sed per crucis signum in utero sanctæ matris Ecclesiæ jam concepti estis. Agat itaque hæc mater congruis alimentis prius pascere quos portat, ut post partum lætetur se tales suscepisse quos spiritaliter nutriat. Quid est, dilectissimi, quod in vobis celebratum est? Quid est quod hac nocte circa vos actum est, quod præteritis noctibus actum non est? ut ex locis secretis singuli produceremini in conspectu totius Ecclesiæ, ibique cervice humiliata, quæ male fuerat antea exaltata, in

¹ Tres sequentes de Symbolo Sermones, Augustinum, cui hactenus ascripti in ante editis fuerunt, haud quaquam representant, oratorem soli genere dicendi, eruditione et ingenio multum inferiorem. — ² Jacob. 1, 5. — ³ Rom. x, 12.

humilitate pedum cilicio substrato in vobis celebraretur examen, atque ex vobis extirparetur diabolus superbus, dum super vos invocatus est humilis altissimus Christus. Omnes itaque humiles eratis, humiliterque petebatis, orando, psallendo atque dicendo: « Proba me, Domine, et » scito cor meum¹. » Probavit, examinavit, corda servorum suorum suo timore tetigit, diabolum sua virtute fugavit, atque ab ejus dominio suam familiam liberavit. Non aliter hic actus est pauper, aliter dives, aliter dominus, aliter servus: « Quia unus est omnibus introitus ad vi- » tam². » et sisic ad hanc fragilem atque caducam, quanto magis ad illam immortalem atque sempiternam?

II. Purgata itaque familia Redemptoris, posteaquam cantavit canticum salutis, accepit Symboli remedium contra serpentis venenum: ut si quando voluerit adversarius diabolus denuo insidiari, noverit redemptus cum Symboli sacramento et crucis vexillo ei debere occurri: ut talibus armis indutus facile vincat Christianus, de cujus oppressione male antea triumphaverat nequissimus diabolus. Ex qua re nobis factus est adversarius diabolus, nisi ex hac, quia videt liberos quos tenebat ante captivos, quia videt sanos quos suis jaculis prostraverat vulneratos, quia videt vestiri denuo immortalitate quos nudaverat propinando iniquitatem; quia « Muscipulæ ejus comminutæ sunt; et » nos eruti sumus, adjutorium nostrum in nomine Do- » mini³? » Si adjutorium nostrum in nomine ejus est, renuntiemus diabolo, pompis et angelis ejus. Hoc audistis, hoc et vos professi estis, renuntiare vos diabolo, pompis et angelis ejus. Videte, dilectissimi, quia hanc professionem vestram in curiam profertis angelicam: nomina profitentium in libro excipiuntur vitæ, non a quolibet homine, sed a superiore coelitus potestate. Optimi jam tyrones Dei,

¹ Psal. cxxxviii, 23. — ² Sap. vii, 6. — ³ Psal. cxxiii, 8.

fortes milites Christi, dum arma sacramentorum suscipitis, pugnam adversus diabolum indicitis: dum ejus operibus renuntiatis, vehementius in vos ejus furias provocatis. Sed non metuat miles Christi: induemini enim ipsum Christum, ut per eum velociter superetis adversarium diabolum. Quibus armis pugnat et ille? Illecebrosis et subdolis. Duo sunt genera armorum ejus valde fortia, contra quæ vigilanter ac fortiter stare debet omnis miles Christi, qui triumphare cupit et superare virtutem diaboli. Quæ sunt ista duo genera armorum? Voluptas et timor. Alios enim voluptate capit, alios timore frangit. Confirmetur et nostra acies, proferantur arma spiritalia. Contra timorem diaboli adsit timor Domini castus, permanens in sæculum sæculi¹. Contra voluptatem turpissimæ delectationis, non desit fides orationis. Et quid metuat Christianus, quando admonetur sic orare, sic præsumere, sic fidere, ut dicat: « Dominus mihi adjutor » est, et ego despiciam inimicos meos²? Plures tamen noveritis, dilectissimi, capere adversarium per voluptatem quam per timorem. Nam quare quotidie muscipulam spectaculorum, insaniam studiorum ac turpium voluptatum proponit, nisi ut his delectationibus capiat quos amiserat, ac lætetur denuo se invenisse quos perdiderat?

III. Quid nobis ire per multa? Breviter admonendi estis quid spernere, et quid diligere debeatis. Fugite, dilectissimi, spectacula, fugite caveas turpissimas diaboli, ne vos vincula teneant maligni. Sed si oblectandus est animus, et spectare delectat; exhibet vobis sancta mater Ecclesia veneranda ac salubria spectacula, quæ et mentes vestras oblectent sua delectatione, et in vobis non corrumpant, sed custodiant fidem. Amator est quispiam circi? Quid delectat in circo? Aurigas videre certantes, populos in-

¹ Psal. xviii, 10. — ² Ibid. cvm, 7.

sana furia anhelantes, quemlibet celerem præcedentem, adversarii sui equum frangentem. Ista est omnis delectatio, clamare, quia vicit quem diabolus vicit: exultare et insultare, quod adversa pars perdiderit equum, cum is qui tali spectaculo delectatur, vanum perdiderit animum. Vide contra nostra sancta, sana, suavissima spectacula. Intuere, in libro Actum Apostolorum, claudum ex utero matris nunquam ambulanti¹, quem Petrus fecit currentem; vide subito sanum, quem antea intuebaris infirmum: et si est in te sanitas mentis, si in te fulget ratio æquitatis ac delectatio salutis, vide quid debeas expectare, vide ubi debeas exclamare; illic ubi equi sani franguntur, an hic ubi homines fracti salvuntur? Sed si te pompa illa, figura ea equorum, composito curruum, ornatus et aurigæ superstantis, equos regentis, vincere cupientis: si hæc te, ut dixi, pompa delectat: nec hanc tibi denegavit, qui pompis diaboli renuntiare præcepit. Habemus et nos spiritalem nostrum aurigam sanctum prophetam Eliam, qui quadrigæ igneæ superimpositus², tantum cucurrit, ut metas prenderet cœli. Et si adversarios, quos et vera virtus vicit, et quos ille volando transiit, atque ex quorum victoria palmam supernæ celsitudinis accepit, videre desideras: « Currus Pharaonis et omnem virtutem ejus projecit in » mare³. »

IV. Alius fortassis theatri amator admonendus sit, quid fugiat, et quo delectetur: ac sic voluntatem spectandi non perdat, sed mutet. In theatris labes morum, discere turpia, audire inhonesta, videre perniciosa. Sed adjuvante Domino ea ex cordibus vestris firmiter repellamus. Singula singulis comparemus. Illic intuentur spectatores propositum nescio quem confictum deum Jovem, et adulterantem, et tonantem: hic respicimus verum Deum Christum,

¹ Act. iii, 8. — ² 4 Reg. ii, 11. — ³ Exod. xv, 4.

castitatem docentem, immunditiam destruentem, salubria prædicantem. Illic fingitur quod idem Jovis Junonem habeat sororem et conjugem : hic prædicamus sanctam Mariam matrem simul et virginem. Illic stupor ingeritur visui, ex usu hominem in fune ambulantiem : hic magnum miraculum, Petrum mare pedibus transeuntem¹. Illic per mimicam turpitudinem castitas violatur : hic per castam Susannam castumque Joseph libido comprimitur, mors contemnitur, Deus amatur, castitas exaltatur. Chorus illic et cantio Pantomimi illicit auditum, sed expugnat sanum affectum : et quid tale nostro cantico comparandum sit, in quo dicit qui amat et cantat, « Narraverunt mihi peccatores delectationes suas, sed non ita ut lex tua, Domine, omnia mandata tua veritas²? » Nam illic universa fingit vanitas. Scandalistarum quis illic forte peritiam admiretur, videre parvulos in aëra ludentes, diversas historias exhibentes. Sed videte nostrorum lusus infantum. In utero Rebeccae duo certant infantes³ : procedente majore, minoris manu emissa ex utero, planta majoris apprehensa est. In quorum certamine magni sacramenti figura monstrata est, ut minor supplantaret majorem, eique postmodum primatum atque benedictionem auferret. In quibus parvulis quasi ludentibus, et sacramentum, ut dixi, magnum exhibentibus, et reprobi in Esaü demonstrantur Judæi, et prædestinati in Jacob apparent Christiani. Ille enim Jacob unus parvulus sic garriens, multos in se prædestinatos etiam parvulos demonstrabat infantes, qui ex utero matris suscipiuntur manibus fidelium, nec eos sic excutiunt, ut in aëre pendeant, sed ut renati in cælo vivant. His igitur oblectamentis mens delectetur, pascatur anima christiana : hanc sobrietatem retinens mentis, fugiat ebrietatem diaboli.

¹ Matth. xiv, 9. — ² Psal. cxviii, 85-86. — ³ Gen. xxv, 22.

V. Nec amphiteatri certamina seducant aut pertrahant Christianum : quo quidem tanto avidius curritur, quanto tardius exhibetur. Sed etiam ibi quid non periculosum ingeritur aspectibus, quid non cruentum? ubi, sicut ait beatissimus Cyprianus, voluntas noxia ad feras homines nullo crimine damnat¹. Non ergo vos, dilectissimi, illud spectaculum crudele invitet intueri, novem ursis duos altercantes venatores : sed delectet videre unum nostrum Danielem orando superantem septem leones. Discerne spiritualis amator certamina : vide duos noxios voluntate, vide unum innocentem ac plenum fide. Vide illos pro præmio terreno suas animas bestiis obtulisse : vide istum in oratione clamantem : « Ne tradideris bestiis animas confitentes tibi². » In illo spectaculo contristatur editor, si venator evadat illæsus, qui ei plures bestias interemit : in isto nostro sine ferro pugnatur, nec Daniel læditur, nec fera occiditur ; et sic vincitur, ut rex miretur atque mutetur, et populi pertimescant, et inimici dispereant. Admirabile spectaculum nostrum, plane mirabile, in quo Deus adjuvat, fides vires impetrat, innocentia pugnat, sanctitas vincit, præmium consequitur tale, quod et ille qui vicerit accipiet, et qui donaverit nihil amittet. Ista spiritalia Munera³ concupiscite, ad hæc intuenda et cum omni securitate spectanda alacriter ad Ecclesiam convenite, ab omni cupiditate carnali propositum cordis revocate, omnem sollicitudinem vestram Deo gubernandam committite : ut adversarius revereatur, nihil in vobis inveniens suum, vosque illum repudiantes, ejusque pompis renuntiantes, posteaquam ab ejus insidiis vestra fuerit eruta libertas, ne vos inveniat vacuos ille nefarius, quem novimus etiam non suos tenere cupientem.

¹ Cypr. in Epist. ad Donatum. — ² Psal. lxxiii, 19. — ³ Munera, id est, spectacula.

VI. Fideliter credite in Deum Patrem omnipotentem. Omnipotentem Deum credimus, qui omnia faciens factus non est : et ideo omnipotens est, quia de nihilo fecit quæcumque fecit. Non enim eum aliqua materies adjuvit, ex qua demonstraret artis suæ potentiam : sed ex nihilo, ut dixi, cuncta creavit. Hoc est enim esse omnipotentem, ut non solum fabrica ipsa, sed etiam materies ab illo inveniatur esse, qui non habuit initium ut esset; et is qui sempiternus est, crearet, non id quod ipse esset, sed ut ab illo essent jam accepisse. Omne enim quod est, ab illo est : ipse autem a se ipso est, qui non ab aliquo factus est. Fecit ergo facta non factus, creavit creaturam non creatus : qui etiam ipsi creaturæ convenientibus gradibus per diversas ordinationes constituit potestates. Potest quippe secundum datam potestatem quilibet Angelus vel homo dici potens : sed numquid potest dici omnipotens? Potest dici rex vel imperator, quod multa quæ velit possit : non tamen eum qui sanum sapit, audebit dicere omnipotentem ; nam si voluerit eum adulando ita laudare, incipit et illum et se ipsum fallendo decipere. Quomodo enim audebit dicere omnipotentem, quem videt multum velle vivere et vitam succedente morte finire? Si omnipotens est non moriatur, a morte excludatur. Si autem ei mors terminum dabit, omnipotentem eum non fuisse ipsa mors demonstrabit. Non ergo quispiam audebit quamlibet creaturam sive celestem sive terrestrem discere omnipotentem, nisi solam Trinitatem, Patrem scilicet et Filium et Spiritum sanctum.

VII. Non enim, cum dicimus nos credere in Deum Patrem omnipotentem, sicut hæretici Ariani, negamus Filium omnipotentem, aut Spiritum sanctum negamus omnipotentem. Si Filium negaveris omnipotentem, negabis et Patrem omnipotentem. Sed major est, inquit,

Pater, minor est Filius. Hoc in hominibus, hoc in omnibus, et tu in omnibus perturbaris. Divinam naturam considera, Deum attende, sempiternum cogita : nam vane conturbaris. Si sempiternus est Pater, sempiternus est utique et Filius. Si enim fuit Filius quando non fuit Filius, fuit et Pater quando non fuit Pater : quod si fuit aliquando Pater non Pater, non fuit omnipotens ; minus enim habuit in eo quod postea effectus est Pater. Si das initium Filio, das initium et Patri, Pater enim a Filio appellatus est Pater. Si autem semper fuit Pater, semper fuit et Filius. Et si Deus est Pater, Deus est et Filius : non enim aliud potuit procedere de Deo quam Deus. Quod si Deus est Pater, Deus est et Filius ; et si sempiternus est Pater, sempiternus est Filius : quem non præcessit ætate nec dignitate, non eum minuit æqualitate. Apostolum audi quid de Deo Filio dicat : « Cum in forma Dei esset, » inquit, non rapinam arbitratus est esse æqualis Deo¹. » Non rapuit, quia naturaliter habuit. Omnipotentia itaque Patris in Filio, omnipotentia Filii in Patre : quia neque aliquando Pater sine Filio, neque aliquando Filius sine Patre. Divinam illam nativitatem qua Filius processit ex Patre, qua natus est Deus de Deo, sine initio, sine tempore, sine matre, sine aliqua fragilitate, sine ulla sui diminutione, non possumus explicare : « Nativitatem autem ejus, » ait Propheta, quis enarrabit²? » Et revera quis comprehendere vel dicere potest quomodo natus sit, qui semper est in Patre, et nunquam recedit a Patre? Digne, ut dixi, non possumus enarrare : sed debemus corda nostra ipsi Filio præparare ; ut illuminando et per fidem gubernando perducatur nos ad speciem veritatis suæ, ne remaneamus in tenebris infidelitatis nostræ, ne aliud æstimando de Filio quam quod est Pater, ipse Filius non

¹ Philip. II, 6. — ² Isai. XLIII, 8.

docendo, sed increpando nos admoneat sicut Philippum, dicens: « Philippe, qui vidit me, vidit et Patrem. An non » agnoscis, quia ego in Patre et Pater in me est ¹? » Sicut ergo Deus de Deo natus est, et lux de lumine, et dies ex die: ita et Omnipotens ex omnipotente. In ista enim mortali nostra generatione qui est pater, aliquando non fuit pater; et qui est filius, non semper est filius: quia et ipse filius cum accessu temporis patrem amiserit, conjugem acceperit, prolemque susceperit, non erit filius, sed ipse vocabitur pater; et quilibet pater antequam suscipiat filium, non vocabitur pater. Accedit ergo aliquid tempore, quod præcedat tempore. Non ergo æstimemus hoc in illa Divinitatis esse substantia, in illa generatione sempiterna. Non enim illic deficiendo moritur Pater, ut Filius crescendo perveniat ad Patris dignitatem; aut sunt ibi tempora, quia per ipsum facta sunt tempora.

VIII. In quo autem tu, hæretice, audes dicere Filium minorem, quem nos confitemur æqualem? In ætate? Non ibi sunt tempora. In Divinitate? Deus est Pater, Deus est et Filius. In opere? Omnia per Filium facta sunt ². Dicit quidem Scriptura, quod Deus fecerit mundum, sicut scriptum est in libro Geneseos: « In principio » pio fecit Deum cælum et terram ³; » sed nos audientes Deum Patrem, cognoscimus Filium et Spiritum sanctum. Tu forsitan dicis: Deus Pater fecit mundum. Sed audi quid Joannes evangelista dicat, « In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum: et Deus erat Verbum. Omnia per ipsum facta sunt, et sine ipso factum » est nihil ⁴. » Ecce, sine Filio dicit nihil esse factum: quoniam « Omnia per ipsum facta sunt. » Si sine Filio factum est nihil, quid fecit Pater quod non fecit Filius,

¹ Joan. xiv, 2 et 9. — ² Id. 1, 3. — ³ Gen. 1, 1. — ⁴ Joan. 1, 1-3.

de quo dicit Evangelista, quod sine Filio factum est nihil? Si autem, sicut vera fides catholica habet, in Filio operante constituas Patrem, et in Patre operante constituas Filium, quoniam Filius in Patre est et Pater in Filio, omnipotens invenietur Filius, si in ipso omnipotens est Pater: si autem non est omnipotens Filius, ut prædicat hæreticus Arianus, non est in illo omnipotens Pater, falsumque erit secundum ipsos quod ipse Filius ait: « Ego in Patre, et Pater in me est ¹. » Absit autem ut falsum sit quod Veritas dicit: confundatur Arianus, qui veritati contradicit.

IX. Demonstramus tamen ex Scripturis dictum Filium omnipotentem sicut et Patrem, ut non solum ratio vera, sed etiam divina testimonia hæreticorum frontem percuciant impudentem. Dicitur est Pater omnipotens, Propheta dicente: « Hæc dicit Dominus omnipotens. » Dicitur est et Filius omnipotens, Joanne apostolo in Apocalypsi dicente: « Ab Jesu Christo Domino nostro, qui est, et » qui fuit, et qui venturus est omnipotens ². » Dicitur est et Spiritus sanctus omnipotens, Salomone prophetante: « Spiritus Domini replevit orbem terrarum, et is qui » continet omnia, scientiam habet ³. » Annon est omnipotens qui continet omnia? Dicit enim Scriptura quod Deus judex sit, dicente Apostolo: « Omnes astabimus » ante tribunal Christi, ut referat unusquisque secundum » ea quæ per corpus gessit, sive bonum sive malum ⁴. » Sed nos quando audimus Deum judicem, totam intelligimus Trinitatem. Tu autem, hæretice, dic quis sit iste Deus Judex, Pater an Filius? Si dixeris: Pater est, negas Filium judicem; quem in Symbolo etiam tu confiteris venturum vivos mortuosque judicaturum. Contradicis etiam Evangelio dicenti: « Cum Filius hominis venerit

¹ Joan. xiv, 10. — ² Apoc. 1, 5-8. — ³ Sap. 1, 7. — ⁴ 2 Cor. v, 10.

» in claritate sua, congregabuntur ante eum omnes gentes; et separabit eos ab invicem, sicut separat pastor oves ab hædis. » In quo loco ab Evangelista expressius iudex demonstratus est Filius, ut etiam ejusdem iudicis sententia panderetur, dicentis: « Ibunt impii in combustionem æternam, justi autem in vitam æternam¹. » Quod si nolens obsistere tantæ auctoritati dixeris Filium iudicem, Patrem ergo negabis iudicem? non, inquis, nego Patrem iudicem. Quomodo non negas? Quia Pater, inquis, potestatem dedit, Filius accepit. Video quidem, hæretice, quo strabis oculis intendas, quo perversæ mentis aciem intentionis dirigas. Recitaturus enim mihi es ex Evangelio et dicturus: « Pater non iudicat quemquam, sed omne iudicium dedit Filio². » In eo, inquis, quod Pater dedit, Filius accepit, major est utique qui dat, quam qui accipit: major est Pater, minor est Filius. Non ex hac sententia gloriatur tua vanitas: quoniam ex ipsa te nunc divina convincit auctoritas. « Pater, inquis, non iudicat quemquam, sed omne iudicium dedit Filio. » Cognoscimus: novit quippe sana fides quomodo hoc intelligat. Homo enim ille susceptus, qui etiam ipse appellatus est Dei Filius, accepit potestatem, sed dante Patre et Filio: quoniam Filius in Patre est, et Pater in Filio. Cæterum si tu, hæretice, secundum illam perversam vestram doctrinam illi hoc voveris assignare Divinitati, qua Filius æqualis est Patri, quæro abs te diligentius, et ut mihi respondeas celeriter, insistam, quis sit ille qui in libro Deuteronomii Moysi dicebat: « In die iudicii reddam illis³. » Non potes dicere: Pater est; quoniam secundum Evangelii sententiam a te prolatam, « Pater non iudicat quemquam. » Ergo Filius est qui dicebat: « In die iudicii reddam illis. » Filius est? Responde, quid dubitas? Filius hoc dixit,

¹ Matth. xxv, 31-36. — ² Joan. v, 22. — ³ Deut. xxxii, 35.

annon? Non est quod dicas nisi Filium dixisse: « In die iudicii reddam illis: quoniam Pater non iudicat quemquam. » Sed vide sequentia libri hujus, quemadmodum te provocet, quemadmodum convincat. Cum enim dixisset: « In die iudicii reddam illis; » post paululum secutus adjunxit: « Videte, videte, inquit, quoniam ego sum Deus, et non est alius præter me¹. » Quid agis, Ariane? Non est qua ex eas. Dic si audes, Filium solum hoc dixisse, et negabis Patrem, nec Deum esse, nec iudicem. Depone vel nunc convictus animositatem, audi veritatem, intellige Deum iudicem Trinitatem. Audi quod et Spiritus sanctus iudex sit. Ipse Dominus in Evangelio ait: « Cum venerit Paracletus, ipse arguet mundum de peccato, de justitia, et de iudicio². » Quid quæris amplius? Item demonstrat Scriptura divina quod simul habitet Pater et Filius et Spiritus sanctus in homine, tanquam in templo suo. In Evangelio Filius: « Si quis me, inquit, diligit, diligetur a Patre meo; et veniemus ad eum ego et Pater, et mansionem apud illum faciemus³. » Ecce Pater et Filius: quid Spiritus sanctus? Apostolum audi: « Nescitis, inquit, quia templum Dei estis; et Spiritus Dei habitat in vobis⁴. » Item demonstratur quod simul deserat impios Pater et Filius et Spiritus sanctus. Salomon propheta: « Perversæ, inquit, cogitationes separant a Deo⁵. » Ecce Deus Pater deserens perversas cogitationes. Quid Deus Filius? Sequitur: « Quoniam in malevolam animam non introibit sapientia. » Christus est enim Dei virtus et Dei sapientia⁶. Ecce et Filius deserit malevolam animam, in qua sunt perversæ cogitationes, quas deseruit Pater. Restat de Spiritu sancto. Audi post paululum quid sequatur: « Sanctus, inquit, Spiritus

¹ Deut. xxxii, 39. — Joan. xvi, 8. — ² Id. xiv, 23. — ³ I Cor. iii, 16. — ⁴ Sap. i, 3. — ⁵ I Cor. i, 24.

» disciplinæ effugiet fictum, et auferet se a cogitationibus quæ sunt sine intellectu¹. » Audi sine intellectu deserere hominem Spiritum sanctum. Quando ista idem ipse Spiritus sanctus per Prophetam dicebat, vos prævidebat. Ecce jam illa inseparabilis Trinitas testimoniis divinarum Scripturarum demonstratur quod simul habitet, simul regnet, simul possideat, simul deserat: quam vos Ariani separando et per diversos gradus Filio et Spiritui sancto injurias irrogando, non in vobis habitare sinitis: quoniam et Deus Pater aufert se a cogitationibus perversis quæ sunt in vobis: et in malevolam animam non introibit sapientia, quia per vestræ animæ malitiam sicut Filium a Patre, ita gregem separatis a summo pastore: et Spiritus sanctus effugiet fictum, id est, fictionem perversæ vestræ doctrinæ, in qua demonstratum est, nec Patrem, nec Filium, neque manere Spiritum sanctum.

X. Quoniam igitur de unitate agitur Trinitatis Patris et Filii et Spiritus sancti, quam unitatem non audemus dicere tres deos, nec tres omnipotentes, nec tres invisibiles: nec tres immortales, sed unum Deum, de quo dicit Apostolus: « Immortali, invisibili, incorruptibili soli Deo honor et gloria¹: » non ergo nobis ipsis fingamus Patris et Filii et Spiritus sancti diversas dignitates, separabiles et inæquales ætates, ampliores et infirmas potestates: ne quod ipse Dominus Salvator noster virtute ac majestate sua idola eradicavit et templa, rursus in cordibus Christianorum diabolus fabricet idola. Fides itaque catholica hæc est, Omnipotentem, immortalem, atque invisibilem credere Deum Patrem: omnipotentem, immortalem atque invisibilem credere Deum Filium, secundum divinam nativitatem; visibilem autem, mortalem, minoremque Angelis factum secundum susceptam humanitatem:

¹ Sap. 1, 5.

omnipotentem, immortalem atque invisibilem credere Spiritum sanctum secundum æqualem Divinitatem; visum autem in specie columbæ propter Filii attestationem¹. Et hæc est Trinitas simplex unitas, inseparabilis, inenarrabilis, semper manens, semper præsens, ubique regnans, unus Deus, de quo propheta David dicit: « Tu es solus » Deus magnus². »

XI. Credimus in Filium ejus Jesum Christum, natum de Spiritu sancto ex virgine Maria. Hanc nativitatem, incredule, quid expavescis? Noli credere, si tantum homo erat qui natus est: si autem Deus homo erat, de qua voluit natus est, quia sicut voluit natus est. Illud potius mirare, quia Verbum suscepit carnem: nec est mutatum in carnem, quia manens Deus suscepit hominem. Cæterum quid miraris, quia genitrix suum genuit genitorem, qui creavit creatura factorem! Si voluit nasci excelsus humilis, ut in ipsa humilitate ostenderet majestatem. Portabat filium mater intacta, mirabatur et ipsa in aspectu suæ prolis, quam amplexus non strinxerat maritalis. Sed, incredule, audi prædictum; cognosce impletum. David propheta dicit: « Mater Sion dicet Homo, et homo factus » est in ea, et ipse fundavit eam Altissimus³. » Ipse qui fundavit eam Altissimus, ipse in ea factus est homo: Altissimus, quia talem matrem creavit: Altissimus, quia sic se in ea formavit, ut procedens ex ejus utero, et filium ejus redderet, et integritatem non corrumpere. Quæ est gratia matris hujus et virginis? Quæ est gratia hujus foeminæ, quæ virum nesciens filium portat? Quæ est gratia? Audite Gabrielem angelum eam salutantem: « Ave, inquit, gratia plena, Dominus tecum⁴. » Quando Angelus istam virginem sic salutavit, tunc eam Spiritus sanctus foecundavit: tunc illa foemina virum sine viro

¹ Matth. 3, 16. — ² Psal. LXXXV, 10. — ³ LXXXVI, 5. — ⁴ Luc. 1, 18.